

BƏZİ DOQQUZDON NÖVLƏRİNİN VEGETATİV ÜSULLA ÇOXALDILMASI

Seyidli A. S.

AMEA Dendrologiya İnstitutu, Bakı, S.Yesenin 89, Mərdəkan, Azərbaycan
seyidliaysel8@gmail.com

Məqalədə Doqquzdon (Lonicera L.) cinsinə aid 5 növün (ətirli doqquzdon (Lonicera fragrantissima Lindl. & Paxton), qızılı doqquzdon (Lonicera chrysantha Turcz. ex. Ledeb.), gürcü doqquzdonu (Lonicera iberica Bieb.), tatar doqquzdonu (Lonicera tatarica L.), yapon doqquzdonu (Lonicera japonica Thunb.)) Abşeron şəraitində vegetativ üsulla çoxaldılması haqqında məlumat verilmişdir. Elmi-tədqiqat işinin nəticəsində məlum olmuşdur ki, bu növlər Abşeron şəraitinə yaxşı uyğunlaşır və yaşıllaşdırmada geniş istifadə olunması məqsədə uyğundur.

Açar sözlər: cücərti, qələm, torpaq, yaşıllaşdırma, dekorativ bitkilər, introduksiya

Giriş

Respublikamızın yaşıllaşdırılmasında yerli şəraitə davamlı ağac və kol bitkilərinin seçilməsi, elmi əsaslarının işlənib hazırlanması, yerli və xarici floradan introduksiya olunmuş dekorativ bitkilərin flora biomüxtəlifliyinin artırılması ekoloji tarazlığın saxlanılması və estetik nöqteyi-nəzərdən mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Abşeron yarımadasının torpaq-iqlim şəraiti, xüsusilə ağac və kol bitkilərinin əkilib-becərmələri baxımından Azərbaycanın bir çox zonalarına nisbətən əlverişsiz hesab olunur [1]. Ona görə də hər hansı bitkinin əkilib, becərməsi zamanı onun normal inkişafına və məhsuldarlığına nail olmaq üçün bu torpaqlara kifayət qədər çürüntülü qara meşə torpağı və üzvi gübrə (peyin, torf) əlavə edilməlidir və yaxud torpağa tələbkar olamayan bitkilər əkilməlidir. Doqquzdon (*Lonicera L.*) cinsinə aid olan növlərin torpağa, suya, işığa tələbkar olmaması onun introduksiyasını xeyli asanlaşdırır, sürətli çoxaldılmasını təmin edir.

Doqquzdon cinsinə aid olan perspektivli, davamlı növlərin yaşıllaşdırmada istifadəsi məqsədyönlüdür. Bu baxımdan Doqquzdon (*Lonicera L.*) cinsinə aid 5 növün Abşeron şəraitində vegetativ üsulla çoxaldılmasını öyrənmək məqsədilə AMEA Dendrologiya İnstitutunda elmi-tədqiqat işi aparılmışdır.

Material və metodika

Tədqiqat obyektini olaraq Dendrologiya İnstitutununin təcrübə sahəsi seçilmişdir. Tədqiqat olunan növlərin qələmlə çoxaldılması elmi əsaslarla öyrənilməsi məqsədi ilə təsərrüfatda ən geniş yayılmış vegetativ çoxalma oranjereya və açıq sahədə aparılmışdır.

Bitkilərin vegetativ orqanlarının biomorfoloji xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi İ.Q.Serebryakov [4] və fenologiyası İ.N.Beydman [3] metodikasına əsasən öyrənilmişdir.

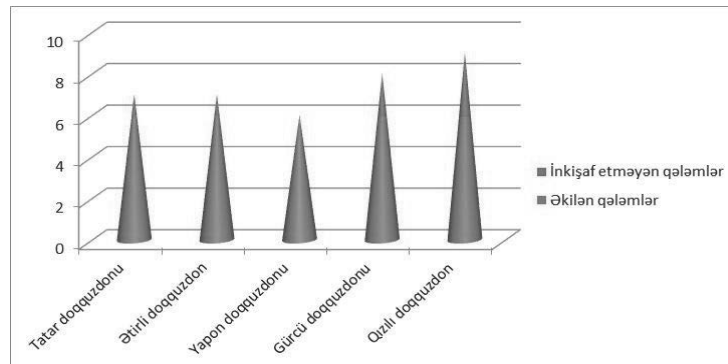
Nəticələr və onların müzakirəsi

Tədqiqat işində ətirli doqquzdon (*Lonicera fragrantissima Lindl. & Paxton*), qızılı doqquzdon (*Lonicera chrysantha Turcz. ex. Ledeb.*), gürcü doqquzdonu (*Lonicera iberica Bieb.*), tatar doqquzdonu (*Lonicera tatarica L.*), yapon doqquzdonu (*Lonicera japonica Thunb.*) qələmlərindən istifadə olunmuşdur və Doqquzdon cinsinin vegetativ üsulla çoxaldılması tədqiq edilmişdir. Vegetativ çoxalma çiçəklili bitkilərdə ən geniş yayılan qeyri-cinsi çoxalma üsullarındandır. Bu cinsin dünya florasında 180 növü məlumdur. Azərbaycanda isə 11 növü

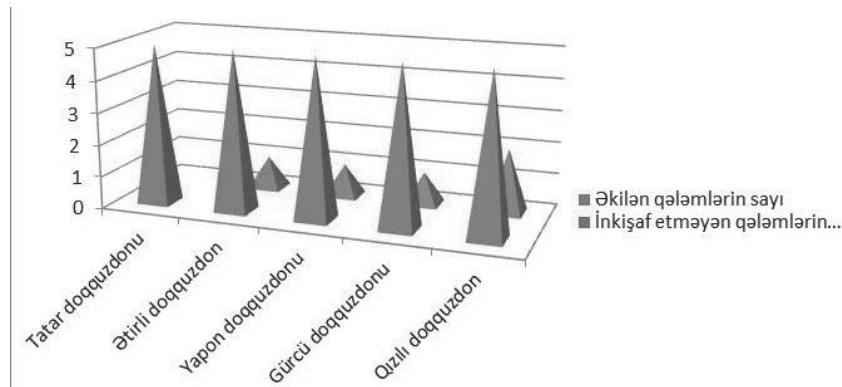
bitir.Yarpaqları sadə, mürəkkəb və ya üçər yarpaqlardan ibarətdir. Meyvəsi giləmeyvə və ya çəyirdək meyvədir. [2]

İlk əvvəl torpaq hazırlanmışdır. Torpağın hazırlanması onun şumlanması, yumşaldılması, səthin hamarlanmasından, əkiləcək qələmlər üçün ləklərin hazırlanması, kənarların tirələrinin hazırlanmasından ibarət olmuşdur. Şumlama zamanı yerin üst qatı 40-50 sm dərinlikdə yumşaldılaraq əkin üçün yararlı hala salınmışdır. Şumlanmış sahə əkinqabağı yenidən 15-20 sm dərinlikdə yumşaldılmışdır. Burada əsas məqsəd becəriləcək əsas bitkilərə mane olan digər bitkiləri (alaq otlarını) məhv etməkdən ibarətdir.Əkiləcək qələmlərin yerləri hazırlandıqdan sonra seçilmiş nümunələrdən alınmış qələmlər torpağa basdırılmışdır. Bu məqsədlə ağac və kolların xüsusiyyətindən aslı olaraq 2-3 illik budaqlardan uzunluğu 15-20 sm, diametri 6-11 mm olan qələmlər kəsilmişdir. Açıq sahədə 1 ləkdə *Lonicera* L. (Doqquzdon) cinsinə mənsub olanətirli doqquzdon, qızılı doqquzdon, gürcü doqquzdonu, tatar doqquzdonu, yapon doqquzdonu növlərinin hərəsindən 6 ədəd olmaqla, oranjeriyada da eyni qayda ilə 1 ləkdə ətirli doqquzdon, qızılı doqquzdon, gürcü doqquzdonu, tatar doqquzdonu, yapon doqquzdonu növlərinin hərəsindən 5 ədəd olmaqla qələmləri əkilmişdir. Açıq səhədə əkilmiş 6 ədəd tatar doqquzdonu qələmindən 5-i, 6 ədəd ətirli doqquzdon qələmindən 5-i, 6 ədəd yapon doqquzdonu qələmindən hamısı, 6 ədəd gürcü doqquzdonu qələmindən 4-ü, 6 ədəd qızılı doqquzdon qələmindən 3-ü cücerti vermişdir. İstixanada isə 5 ədəd tatar doqquzdonu qələmindən hamısı, 5 ədəd ətirli doqquzdon qələmindən 4-ü, 5 ədəd yapon doqquzdonu qələmindən 4-ü, 5 ədəd gürcü doqquzdonu qələminin 4-ü, 5 ədəd qızılı doqquzdon qələmindən 3 cücerti alınmışdır.

Açıq sahədə və istixanada əkilmiş Doqquzdon növlərinin qələmlərlə çoxaldılması zamanı müxtəlif faiz nisbətlərinə rast gəlinmişdir. Belə ki, açıq sahədə əkilmiş *Lonicera* L.növlərinin ən yüksək tutma faizi tatar doqquzdonu (83%), ətirli doqquzdon (83%), yapon doqquzdonu (100%), ən aşağı tutma faizi isə gürcü doqquzdonu (66%) və qızılı doqquzdonda (50%) müşahidə edilmişdir. İstixanada isə *Lonicera* L. növlərində ən yüksək tutma faizi tatar doqquzdonu (100%), ətirli doqquzdon (80%), yapon doqquzdonu (80%), gürcü doqquzdonu (80%) və ən aşağı tutma faizi isə qızılı doqquzdonda (60%) müşahidə olunmuşdur. (Diaqram 1;2)

Diaqram 1. Açıq sahədə əkilmiş *Lonicera* L. qələmləri

Diaqram 2. İstixanada əkilmiş *Lonicera* L. qələmləri

Qələmləri əkdikdə torpağın üst hissəsində 1,2 tumurcuq qalmalıdır. Yeni əkilmiş bütün bitkilər dərhal suvarılmışdır ki, torpaqla bitki kökü arasında hava boşluğu qalmasın.

Tədqiqat nəticəsində müəyyən olunmuşdur ki, Doqquzdon cinsinin bəzi növlərinin Abşeron şəraitində qələmlə çoxaldılması yüksək tutma faizi verir, yerli şəraitə yaxşı uyğunlaşır və ona görə də üsuldən istifadə olunması məqsədyönlüdür. Bu cinsin növlərinin bioekoloji xüsusiyyətləri öyrənilərək növlərin üzərində elmi-tədqiqat işləri aparılmışdır. Alınmış nəticələri nəzərə alaraq perspektivli olanlar çoxaldılaraq yaşıllaşdırmada tətbiq edilə və son illərdə Azərbaycanda inkişafda olan yaşıllaşdırma işlərində istifadə edilə bilər.

Ədəbiyyat

1. **Mehrəliyev A.D.** Bağbanın konspekti. Bakı: "Vektor" Beynəlxalq Nəşrlər Evi, 2017, 14-34s.
2. **Məmmədov T.S.** Azərbaycan Dendroflorası, II cild. Bakı: "Səda" nəşr., 2015, 297-310s.
3. **Бейдеман И.Н.** Изучение фенологии растений/ Полевая геоботаника. М. –Л.: АН СССР, 1960, т. 2, с. 333-366.
4. **Серябряков И.Г.** Морфология вегетативных органов высших растений. Москва, Изд. «Советская наука», 1952, с. 293.

Сейидли А.С.

ВЕГЕТАТИВНОЕ РАЗМНОЖЕНИЕ НЕКОТОРЫХ ВИДОВ ЖИМОЛОСТИ

В статье приводятся данные вегетативного размножения в условиях Абшерона 5 видов растений рода жимолость (*Lonicera* L.): душистая жимолость – *Lonicera fragrantissima* Lindl. & Paxton, золотистая жимолость – *L. chrysantha* Turcz. ex. Ledeb., грузинская жимолость – *L. iberica* Bieb., татарская жимолость – *L. tatarica* L., японская жимолость – *L. japonica* Thunb. В результате научно – исследовательской работы выявлено, что эти виды хорошо адаптируются в условия Абшерона и целесообразно их широкое использование в озеленении.

Ключевые слова: всходы, черенок, почва, озеленение, декоративные растения, интродукция

Seyidli A. S.

VEGETATIVE REPRODUCTION OF SOME *LONICERA* SPECIES

In the article was provided information on the reproduction by vegetation method in Absheron conditions 5 genus species of *Lonicera* L. fragrant, *Lonicera fragrantissima* Lindl. & Paxton, *L. chrysantha* Turcz. Ex. Ledeb., *L. iberica* Bieb., *L. tatarica* L., *L. japonica* Thunb.. It was revealed as a result of scientific research works that these species were adapted well to Absheron conditions and it is advisable to widespread use in landscape architecture.

Keywords: seedlings, cutting, soil, greening, decorative plants, introduction

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 7.XI.2018